

УДК 340(477)(031)
B27

Редакційна колегія 14-го тому:

Ю. С. Шемшученко (голова),
А. П. Гетьман (заступник голови),
В. В. Носік (відповідальний секретар),
В. І. Андрейцев, Г. І. Балюк, А. Г. Бобкова, В. В. Костицький,
М. В. Краснова, Н. Р. Малишева, А. К. Соколова

Координаційна і технічна робота з підготовки видання:

В. В. Шеховцов, О. В. Павлова

B27 **Велика українська юридична енциклопедія** : у 20 т. — Харків : Право, 2016. —

ISBN 978-966-937-048-8

Т. 14 : Екологічне право / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова), А. П. Гетьман (заст. голови) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — 2018. — 776 с. : іл.

ISBN 978-966-937-407-3

Видання є першим в Україні систематизованим зведенням знань про основні поняття, які використовуються в науці екологічного права та законодавстві. В енциклопедії розміщені статті, що в сукупності становлять цілісне коло понятійного апарату концепції взаємодії «суспільство — людина — довкілля» та аналізують положення національних, європейських і міжнародних правових актів у сфері регулювання екологічних суспільних відносин.

УДК 340(477)(031)

ISBN 978-966-937-407-3 (т. 14)
ISBN 978-966-937-048-8

© Національна академія правових наук України, 2018
© Інститут держави і права імені В. М. Корецького
НАН України, 2018
© Національний юридичний університет імені Яро-
слава Мудрого, 2018
© Видавництво «Право», 2018

№ 343-р «Про оперативне забезпечення заінтересованих державних і громадських органів, підприємств, організацій та громадян інформацією про стан навколишнього природного середовища в частині ядерної та радіаційної безпеки» та ін. нормат.-прав. актами.

Забезпечення доступу до екол. інформації реалізується 2-ма способами: 1) систематичним та оперативним оприлюдненням інформації в офіц. друкованих вид., на офіц. веб-сайтах у мережі Інтернет, на єдиному держ. веб-порталі відкритих даних, на інформаційних стендах, будь-яким ін. способом; 2) наданням інформації за запитом на інформацію (ст. 5 ЗУ «Про доступ до публічної інформації»).

Е. і. з. здійснюється органами держ. влади та органами місц. самоврядування в межах їх повноважень у таких прав. формах: а) підготовка центр. органом виконавчої влади, що реалізує держ. політику у сфері охорони навколишнього природ. середовища, і подання на розгляд ВРУ щорічної Нац. доповіді про стан навколишнього природ. середовища в Україні, а після її розгляду ВРУ – опублікування окремих вид. та розміщення в системі Інтернет; б) щорічне інформування Радою міністрів АРК, обласними держ. адміністраціями, Київ. та Севастопольською міськими держ. адміністраціями відповідних рад та населення про стан навколишнього природ. середовища відповідних територій; в) систематичне інформування населення через ЗМІ про стан навколишнього природ. середовища, динаміку його змін, джерела забруднення, розміщення відходів чи ін. зміни

і характер впливу екол. факторів на здоров'я людей; г) негативне інформування про надзв. екол. ситуації; д) передачу інформації, отриманої в результаті проведення моніторингу довкілля, каналами інформаційних зв'язків органам, уповноваженим приймати рішення щодо отриманої інформації; е) забезпечення вільного доступу до екол. інформації, яка не становить держ. таємниці і міститься у списках, реєстрах, архівах та ін. джерелах (ч. 2 ст. 25¹ ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища»).

Об'єктом Е. і. з. є система видів інформації про стан довкілля (екол. інформації), визначених ст. 25 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища». Згідно з міжнар. принципом така інформація ніким не може бути засекречена.

Лит.: Малишева Н. Р. Інформування в галузі охорони навколишнього природного середовища. В кн.: Екологічне право України. Академічний курс за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. К., 2008.

М. В. Крислова

ЕКОЛОГІЧНЕ ЛІЦЕНЗУВАННЯ – діяльність спеціально уповноважених державою суб'єктів (органів, орг-цій, посадових осіб) щодо надання у встановленому зак-вом порядку суб'єктам господарювання, природокористувачам та ін. суб'єктам екол. відносин ліцензійно-дозвільних документів, яка спрямована на санкціонування здійснення певної діяльності чи дій у сфері охорони довкілля, рац. використання природ. ресурсів та забезпечення екол. безпеки, конкретизацію допустимості

мих умов і порядку їх здійснення, забезпечення попередньої оцінки здатності суб'єкта здійснювати таку діяльність та контролю за відповідністю її визначеним вимогам (критеріям).

Екол. зак-во України не містить визначення понять «Е. л.», «екол. ліцензія» та не закріплює систематизованого переліку видів екол.-значимої діяльності, що підлягають ліцензуванню. Відсутній також єдиний порядок надання ліцензійно-дозвільних документів. Та й саме поняття «ліцензія» зустрічається в чинному екол. зак-ві лише в кількох законодавчих актах. Більш поширеним є поняття «дозвіл», який, своєю чергою, має різні форми зовнішнього виразу («дозвіл», «спеціальний дозвіл», «лісорубний квиток», «відстрільна картка» та ін.). Відповідно, в наук. дослідженнях оперують поняттями «Е. л.», «дозвільна система в сфері екол. відносин», «дозвільна система в сфері використання природ. ресурсів», «дозвільна система в механізмі забезпечення екол. безпеки» тощо. Однак зважаючи на суміжність суті, мети, завдань, змісту, наслідків діяльності щодо надання ліцензій, дозволів, ін. характеру ліцензійно-дозвільних документів, доцільним є використання узагальнюючого поняття — Е. л. Зокрема, автори академ. курсу «Екологічне право України», вказуючи на використання в екол. зак-ві різних форм документів, які виконують функції ліцензії, роблять висновок, що всі вони використовуються в процесі застосування такого прав. засобу, як ліцензування. Под. підхід застосовується і в ін. навч. та наук. джерелах.

У широкому розумінні мета Е. л. полягає в забезпеченні прав, інтересів, життя і здоров'я громадян, безпеки довкілля та держави, сприянні охороні і рац. використанню природ. ресурсів. Окрім цього, Е. л. забезпечує попередню оцінку екол. безпечності певної діяльності, підпорядкування її єдиним вимогам, що встановлюються державою, окреслення меж, умов, критеріїв здійснення, облік видів і обсягів впливів на довкілля, суб'єктів впливу, контроль за ними. Е. л. передбачає надання суб'єктам на підставі рішення компетентного органу виконавчої влади спец. правосуб'єктності щодо здійснення відповідного виду діяльності чи відповідних дій у рамках еколого-значимої діяльності та встановлення особл. прав. режиму реалізації певних видів діяльності.

Приписи екол. зак-ва, що врегульовують Е. л., є спец. щодо актів госп. чи адм. зак-ва, які застосовуються додатково, в частині, що не суперечить положенням екол. зак-ва.

Виходячи зі структури екол. відносин, що становлять предмет регулювання екол. права, доцільно виділяти: Е. л. використання природ. ресурсів; Е. л. у сфері охорони довкілля та відновлення природ. ресурсів; Е. л. у сфері забезпечення екол. безпеки.

Е. л. використання природ. ресурсів полягає в наданні природоресурсних дозволів, спрямованих на оформлення права користування частинами природ. об'єктів, легалізацію права використання природ. ресурсів та визначення конкретних умов і порядку їх використання. До чинної системи природоресурс-

ЕКОЛОГІЧНЕ ЛІЦЕНЗУВАННЯ

них дозволів належать: спец. дозволи на користування надрами; дозволи на спец. водокористування; дозволи на спец. використання природ. росл. ресурсів місц. значення; лісорубні та ліс. квитки; дозволи на спец. використання диких тварин та ін. об'єктів тварин. світу; дозволи на добування мисливських тварин (ліцензії, відстрільні картки, дозволи на селекційній, дія поетичний та наук. відстріл); дозволи на спец. використання водних біоресурсів у рибогосп. водних об'єктах (їх частинах) та дозволи на спец. використання водних біоресурсів за межами юрисдикції України.

Е. л. у сфері охорони довкілля, відновлення природ. ресурсів та забезпечення екол. безпеки охоплює широке коло відносин, серед яких: Е. л. у галузі охорони атмосф. повітря (дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосф. повітря стаціонарними джерелами, дозволи на провадження діяльності, спрямованої на штучні зміни стану атмосфери та атмосф. явищ у госп. цілях – ЗУ «Про охорону атмосферного повітря». Порядок проведення та оплати робіт, пов'язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосф. повітря стаціонарними джерелами, обліку підприємств, установ, орг-цій та громадян-підприємців, які отримали такі дозволи); Е. л. у сфері поводження з відходами (дозволи на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, письмові згоди (повідомлення) на транскордонне перевезення небезпечних відходів, ліцензії на поводження з небезпечними відходами, ліцензії на перероблення та захоронення

побутових відходів – ЗУ «Про відходи», «Про ліцензування видів господарської діяльності», Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням, затв. постановою КМУ від 13 лип. 2000 № 1120, Ліцензійні умови провадження госп. діяльності з поводження з небезпечними відходами, затв. постановою КМУ від 13 лип. 2016 № 446); Е. л. у сфері забезпечення біобезпеки та генет. безпеки (дозвіл на вивільнення ГМО у відкритій системі, дозвіл на транзитне переміщення незареєстрованих в Україні ГМО, дозвіл на проведення держ. апробації (випробувань) ГМО у відкритій системі – ЗУ «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів», Порядок видачі дозволу на транзитне переміщення незареєстрованих в Україні ГМО, затв. постановою КМУ від 28 квіт. 2009 № 423, Порядок видачі дозволу на проведення держ. апробації (випробування) ГМО у відкритій системі, затв. постановою КМУ від 2 квіт. 2009 № 308); Е. л. у сфері забезпечення ядерної і радіац. безпеки (ліцензування окремих видів діяльності у сфері використання ядерної енергії; ліцензування діяльності експлуатуючої орг-ції на окремому етапі життєвого циклу ядерної установки або сховища для захоронення радіоактивних відходів та видачу такій орг-ції окремих дозволів на виконання певних видів робіт чи операцій на окремих етапах життєвого циклу ядерної установки або сховища для захоронення радіоактивних відходів; ліцензування

діяльності, пов'язаної із здійсненням персоналом безпосереднього управління реакторною установкою, та діяльності посадових осіб експлуатуючої орг-ції, до службових обов'язків яких належать здійснення організац.-розпорядчих функцій, видача сертифікатів про затвердження у разі перевезення радіоактивних матеріалів; держ. реєстрацію джерел іонізуючого випромінювання; видачу дозволів на перевезення радіоактивних матеріалів – ЗУ «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії») та ін.

Суб'єктами видачі, анулювання, переоформлення ліцензій (дозволів) у сфері охорони і використання природ. ресурсів, забезпечення екол. безпеки є центр. органи виконавчої влади (Мінприроди України, Держатомрегулювання України, Держгеонадра України, Держлісагентство України, Держрибагентство України), місц. органи виконавчої влади (обласні держ. адміністрації та ін.), органи місц. самоврядування (обласні ради), ін. суб'єкти (користувачі мисливських угідь, держлісгоспи та ін.).

Процедура надання ліцензійно-дозвільних документів різниться залежно від виду відповідного дозволу (ліцензії). Більшість документів дозвільного характеру, перерахованих у ЗУ «Про перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності», видаються через центри надання адм. послуг у порядку ЗУ «Про адміністративні послуги». Однак порядок видачі окремих із них має свої особливості,

визначені спец. екол.-прав. нормат. актами. Це, зокрема, стосується спец. дозволів на користування надрами, які, за заг. правилом, видаються за процедурою аукціону (Порядок проведення аукціонів з продажу спец. дозволів на користування надрами затверджено постановою КМУ від 30 трав. 2011 № 594). Окремі види ліцензій видаються в порядку, визначеному ЗУ «Про ліцензування видів господарської діяльності».

Лит.: Радик І. Л. Правові проблеми екологічного ліцензування: автореф. дис. ... канд. юрид. н.: 12.00.06. Х., 2001; Екологічне право України. Академічний курс / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. К., 2005; Кобецька Н. Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики. Івано-Франківськ, 2016; Проблеми права екологічної безпеки / М. В. Краснова, Г. І. Балюк, А. Г. Бобкова [та ін.]; за заг. ред. М. В. Краснової та Р. С. Кіріна; відп. ред. В. І. Андрейцев. Дп., 2016.

Н. Р. Кобецька.

ЕКОЛОГІЧНЕ НОРМУВАННЯ – різновид спеціально здійснюваної діяльності уповноважених органів з метою встановлення комплексу обов'язкових норм, правил, вимог щодо охорони навколишнього природ. середовища, використання природ. ресурсів та забезпечення екол. безпеки. Є функцією держ. управління у сфері екології. Ця діяльність спрямовується на розробку, встановлення і запровадження екол. нормативів з урахуванням вимог саніт.-гігієнічних та саніт.-протиепідемічних правил, норм, гігієнічних нормативів.